

## Értékteremtő évszázad

## „Gyógyszerésznők – hivatásunk hajtóereje”

Dr Kata Mihály

*Száz éve tanulhatnak nők a magyar egyetemeken és főiskolákon. Ez az időszak sok tekintetben alapvető lényegi és szemléletbeli változásokhoz vezetett és 2000 körül a világ szinte minden országában a gyógyszerészek között ők lesznek többségben. Ahogyan 1991-ben megfogalmazták: a gyógyszerészetben ma a nők képviselik a hajtóerőt. A centenárium kapcsán írásom tisztelgés a gyógyszerésznők előtt.*

## Bevezetés

Jóllehet a történet már száz éves, első rendezvényükre mégis csak 1957-ben került sor Washingtonban, ahol mintegy 200 gyógyszerésznő vett részt a Gyógyszerészek és Biokémikusok 4. Pánamerikai Kongresszusán; akkor a nők az USA-ban még csak csekély százalékban voltak e pályán [1].

1971-ben ugyancsak Washingtonban – de már FIP-Kongresszus keretében – 87 gyógyszerésznő 25 országot reprezentálva deklarálta, hogy e nemzetek közötti kapcsolat legyőzte a nyelvi és a nemzeti határokat [2]. 1987-ben Londonban „The role of women in pharmacy” címmel rendeztek szimpóziumot a gyógyszerésznők képzéséről, elhelyezkedésükről, vezetővé válásukról, szakmai és munkába lépésükkel kapcsolatos etikai kérdésekről [3]. A FIP következő, Sydney-ben (1988), Münchenben (1989) és Isztambulban (1990) tartott kongresszusain számbavették a gyógyszerésznők helyzetét a vezetők között, az oktatásban, a tanácsadásban és a gyógyszer-tár-hálózatban [4].

A FIP 1991-es Washingtonban szervezett kongresszusán „Women – A force in pharmacy” címmel nemzetközi fórumot biztosítottak a gyógyszerésznők részére [4–7].

E rendezvények számos – egyébként nem meglepő – tanulsággal szolgáltak, amelyekre rövidesen visszatérek.

## Hazai visszatekintés

Az Egyesült Államokban már 1870-ben félezernél több orvosnő és fogorvosnő tevékenykedett. Svájcban a századelőn az orvostanhallgatók 29%-a volt nő, s *gróf Hugonnai Vilma* – az első magyar orvosnő – is ott és akkor (Zürich, 1879) szerzett oklevelet (bár itthon csak 1897-ben avatták orvosná). Esetenként Ausztriában is hozzájárultak, hogy a nők orvosnak tanulhassanak, s ugyan Németországban nem folyt női képzés, de külföldön elnyert oklevéllel ott is működhetek orvosnők [8].

Hazánkban annak kérdése, hogy a felsőoktatást megnyissák-e a nők előtt – és így gyógyszerési pályára is léphessenek, *Kempler* kézirata szerint – éppen száz éve volt kialakulóban és dőlt el [8], bár a budapesti egyetem tanácsa még akkor, 1895 elején is elutasító véleményen volt kijelentve, „hogy a hölgyeket nem csak, hogy alkalmasnak nem tartja a gyógyszerési pályára, hanem alkalmazásukat kárhóztatná is” [9].

Ez az elzárkózás már-már anakronisztikussá vált. Jóérzésű polgári politikusok mint *Wekerle Sándor* miniszterrel-

nők vagy *gróf Csáky Albin* kultuszminiszter már korábban sürgették az akkor „művelt Nyugat”-hoz történő felzárkózást. 1895-ben *Wlassics Gyula* kultuszminiszter – azelőtt jogászprofesszor és akadémikus – javaslatára a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 1895. február 14-én a budapesti tudományegyetem tanácsához fordult, s leiratában hangsúlyozta, hogy „a nők gyakorlati pályára való alkalmazásának kérdése... és a társadalomnak ezen irányba történő törekvése elől a kormány nemcsak nem térhet ki, de... kötelessége azt idejekorán figyelembe venni”, azaz előtűnik a tanári, az orvosi és a gyógyszerési pályát megnyitni [8].

A döntést a gyógyszerészek zöme ellenezte: kényerüket és presztizsüket féltették, munkaszervezési és etikai nehézségek lehetőségére hivatkoztak, esetenként féltékenyek is voltak (hogy a férfi orvosok majd – rovásukra – előnyben részesítik a gyógyszerésznőket). Mindez számos elcelődésre is okot adott. Mások – a gyógyszerészek házasságkötése révén – gazdasági előnyökre számítottak ...

Ezt követően az egyetemi tanács kimondta, „esetről esetre megengedhetőnek tartja, hogy nők orvosi és gyógyszerési pályára lépjenek, s ... az egyetemi előadásokat látogathassák”. Végülis *Ferencz József* császár „legfelső elhatározása” alapján a kultuszminiszter 1895. december 19-én értesítette a budapesti és a kolozsvári egyetem tanácsát a nőknek bölcsészeti, orvosi és gyógyszerési pályára bocsátásáról.

A rendelkezés bevezetőjében kiemelték: „a nők tudományos pályára bocsátásának kérdése hosszú idő óta foglalkoztatja a művelt társadalmat, a tudományos köröket és a legtöbb művelt állam kormányzatát... A kiváló tehetségű és a tudományos pályákra hajlammal bíró nőknek e pályákra való bocsátása... éppen nem akadályozza a nő hivatásának betöltését, a női erények és ezzel kapcsolatban a közérkölciség megóvását... Sőt, az arra hivatással bíró nőknek a tudományos pályán való működése... jótékonyan fog hatni..., mert sok nőt képessé fog tenni arra, hogy férjének a család alapítására és fenntartására irányított küdelmeiben hathatósabban segítségére legyen...”

Kiemelendő, hogy a kérelmet „esetről esetre” – igaz, formálisan – megvizsgálva lényegében miniszteri engedély volt szükséges a beiratkozáshoz. Továbbá „rendes” hallgatónak csakis a jelesen érettségizett nőket vették fel (a többiek csupán rendkívüli hallgatók lehettek). Jellemző volt, hogy pl. a nők előtt a jogi kar csak évtizedekkel később nyílt meg

Mint tudjuk, hazánkban az első nő, aki gyógyszerészi pályára lépett *Szentpétery Szeréna* – Varságh Zoltán gyógyszerész-szakíró felesége – volt. Ő azonban csak a két éves gyógyszerészi gyakorlatot teljesítette, utána az egyetemet nem végezte el.

A második gyakornok – *Thinagel Szerafina* – 1898. október 1-jén Nagyszombatban lépett be az ottani gyógyszerésztárba és tanulmányait 1903-ban Kolozsvárott befejezve kapott gyógyszerészi oklevelet (1956-ban halt meg Budapesten).

*Dr. Légrády Erzsébet* volt az első, aki 1906-ban Budapesten a II. sz. Chemiai Intézetben doktorátust szerzett. Mivel nem maradt tudományos pályán, *Götz Irén* az első gyógyszerésznő, aki tanított is magyar egyetemen [8].

### Gyógyszerésznők a világban

A már említett 1991-es washingtoni FIP Kongresszuson [7] – annak alapján, hogy a gyógyszerésznők száma világszerte növekszik – összegyűjtötték 24 ország idevonatkozó adatait, s kontinensenként egy-egy gyógyszerésznő ismertette és értékelte a mindennapi gyakorlatban és a képzésben mutatkozó hasonlóságokat és különbségeket, ill. a kedvező kilátásokat. A 44 oldalas jelentést mind a 300-nál több résztvevő kézhez kapta, s óriási érdeklődést váltott ki: a hallgatóság lelkesedéstől áthatva és részben állva szorongott a szimpózium termében.

Az *elaborátum* országonként tartalmazott egy általános bemutatást és demográfiai adatokat, ismertetést a gyógyszerészet ottani helyzetéről és területeiről, a gyógyszerészek alkalmazásáról és karrier-lehetőségeiről, akadémiai és vezetői elhelyezkedésükről, ill. az anyasággal (és apasággal) kapcsolatos kedvezményeikről.

Néhány részlet. A francia *Jacqueline Surugue* volt az első előadó: adatai szerint 1991-ben a világon 734 550 gyógyszerész működött és 51,6%-uk – 379 215 – nő volt. Legtöbb gyógyszerész az Egyesült Államokban és Japánban van, számuk (az USA-ban többszörösen) meghaladja a 100–100 ezret, ugyanott a gyógyszerésznők száma 82 320, ill. 53 000.

A *gyógyszerésznők aránya* a kelet-európai országokban 70% fölött van; a volt Jugoszláviában pl. kb. 90%, az Európai Unió államaiban 50–70%, Japánban 57%, a volt Szovjetunióban 65%, Koreában, Ausztráliában, Kanadában és Belgiumban 50–52%, ezzel szemben az USA-ban 31% és Hollandiában is csupán 30%.

Többségük *közfoglalmú gyógyszerésztárakban* dolgozik, pl. a skandináv országokban több, mint 90%-uk, Szingapurban viszont legtöbben ipari és kórházi területen tevékenykednek, Lengyelországban minden kórházi állást kollegiának töltnek be.

A legtöbb országban *az anyaságot figyelembe veszik* és támogatják, kivéve a Dél-Afrika közfoglalmú gyógyszerésztáráiban dolgozókat. A támogatás mértéke országról országra változik és Svédországban a legliberálisabb: 1,5 év anyasági szabadság jár és a gyermek 8 éves koráig a teljes munkaidő csak 3/4 része teljesítendő. Helyenként az anyaságot is honorálják.

*Egy másik előadó* a vezetés és menedzsment közötti különbségekről értekezett. Eltérés mutatható ki a vezetői stílusban is: a nők nyitottabbak és inkább kollegiálisak. Olyan új társadalmi/társasági környezet kialakítását sürgette, amelyben a nő azonos partner a családban.

Nem hiányozhatnának a gyógyszerésznők az akadémiai szektorból, a felső gyógyszeripari menedzsmentből és a kórházi igazgatóságokból. Esetenként a fizetésekben szintén lehetnek számukra hátrányos és indokolatlan különbségek.

A társadalom ügyeiben való jártasság is nagyon fontos a sikerhez és a karrierhez. A vezetés és a vezetői képesség eltérő dolgok (az egyik látható, a másik nem mindig szembeutón).

Az Ausztráliából érkezett *Maxine Goodman* elmondta, hogy bár a nők és a férfiak száma kb. azonos, arányuk a vezetésben csupán 1:3, s a tulajdonosok több, mint 70%-a férfi. A legtöbb gyógyszerésznő városokban vagy sűrűn lakott területeken dolgozik.

*Dominikában* a gyógyszerésznők aránya 93,90%. A nőket azonos szakmai jogok és kötelezettségek illetik meg.

*Afrikát egy nigériai kollegina* képviselte. A gyógyszerészek száma kb. annyi mint hazánkban, viszont a nők aránya csak 23–24%, azaz nagyjából 1200 fő. 1988-ban a gyógyszerésznők szövetségbe tömörültek.

A svéd *Brigitta Davidson* főként a skandináv helyzetet ismertette Svédországban az aktív gyógyszerésznők aránya 81% és a gyermekeik száma a legnagyobb: családonként átlagosan 2,1. A 12 200 gyógyszerész 93%-a nő, 6k – egyebek mellett – kb. 800 közfoglalmú gyógyszerésztárban működnek. A területi menedzserek 75%-a, a gyógyszerésztári menedzserek 25%-a gyógyszerésznő, ám legfelsőbb vezetői pozícióban férfiak vannak. Egy G. B. Shaw-idézettel zárva: „Men often discover things that women have known for long”.

*Az Egyesült Államokban* a gyógyszerésznők az utóbbi évtizedben nagy lépéseket tettek a gyógyszerészek vezetői pozícióinak elnyerésében, éspedig minden területen, beleértve a nemzetközi testületeket is. A gyógyszerészek anyasági, apasági és családi támogatása sokrétféle.

Egyébként az *International Pharmaceutical Abstracts* referáló folyóirat az elmúlt 10 évben „*Women*” címszó alatt 575 dolgozatot ismertetett. Ezek közül 306 foglalkozik a gyógyszerésznők graduális és posztgraduális képzésével, elhelyezkedési és vezetői pozícióba kerülési lehetőségükkel, szakmai előrehaladásuk kérdéseivel, fizetésükkel, valamint sajátos – pl. anyasági – problémáikkal [10]. E kivonatok megoszlása: 1985: 17, 1986: 15, 1987: 18, 1988: 40, 1989: 38, 1990: 27, 1991: 29, 1992: 22, 1993: 66, 1994: 34.

*Hálászthatatlan tennivalók* az alábbiak:

- a nők felkészítése vezetői szerepekre,
- törekvés a nők egészségügyi és családdal kapcsolatos kérdéseinek megoldására,
- rugalmas munkaidőbeosztás (terhesség, gyermeknevelés stb.),
- a tanácsadás és a közéletben való jártasság szükségessége,
- képzési lehetőségek biztosítása, különösen graduális szinten, hogy a nők élhí tudjanak az egyetemeken, az iparban és a kutatásban kínálkozó kedvező lehetőségekkel.

### *Amiket a nők jobban tudnak...*

*Diane Halpern* amerikai kutató szerint a kognitív képességekben a nők *nagy általánosságban* jobban szerepelnek. A lányok pl. hamarabb kezdenek beszélni, a nők szókincse gazdagabb, ennél fogva választékosabban és finomabban fogalmaznak. Nyelvtanulásban is tehetségesebbek [11].

A nők ún. illatküszöbe alacsonyabb, emiatt a gyengébb illatokat és illatanyagokat is képesek megkülönböztetni. Jobb a hallásuk is

Társas érintkezésben a nők többet mosolyognak és nevetnek, az emberekre nyíltabban tekintenek, beszélő partnerükhöz közelebb állnak vagy ülnek, azt ritkábban szakítják félbe és gyakrabban dicsérik. A metakommunikatív megnyilvánulásokat pontosabban értelmezik és mimikájuk is kifejezőbb.

Vezetésben a nők szívesen osztják meg a hatalmat, bátorítják a kezdeményezéseket és erősítik alkalmazottaik önbecsülését. A férfiak inkább a tekintélyre fektetik a hangsúlyt és a hierarchiát fontosabbnak tartják.

Felülmúlják a férfiakat a precíz kezűességet kívánó műveletekben. Ugyancsak általában döntésképesebbek és jobb az empátiás képességük. Tehetségük van a problémák árnyaltabb megoldására. Őszinték és türelmesebbek. A nyomorúságot viszont nehezebben viselik el. Valamennyi felsorolt tulajdonság fontos a napi gyógyszerészi gyakorlatban.

A nők nagyobbra tartják a férfiakat.

### *Nők a politikában...*

A társadalom több, mint fele nő. Mindenki hallott híres császárnőkről, királynőkről és cárnőkről, ill. ismer miniszterelnőknőket és minisztereket. A 21 tagú svéd kormányban 11 miniszterasszony van, s a parlament 41%-a is nő. Ugyanakkor a tavalyi választásokon 42 nő került be a magyar parlamentbe (16,17%). Ezzel a nők szinte majdnem eltűntek a közéletből. Ekkora eltérések talán még sincsenek a női és férfi adottságok között.

Ezzel ellentétes folyamat is megfigyelhető: a hagyományosan női szakmák és szolgáltatások kezdenek felértékelődni. Különösen fontos ez az „elnőiesedett hivatások” területén, amilyen a gyógyszerészet is. Közös érdekünk a társadalmi presztizs emelése.

A gyógyszerészek az egész világon az értelmiség, a polgárság, pontosabban: a szellem-centrikus polgárság köréihez tartoznak; egy olyan történelmi beágyazottságú, összenemzeti érdekeket megjelenítő és morális elkötelezettségű középosztályhoz, amely – ha liberális is – betartja a nemzeti és szociális minimumot, s amely – ha konzervatív-keresztény-nemzeti is – tiszteli és elismeri a liberális és szociális minimumot [12].

Ez a fajta – természetesen stabil – gyógyszerész-társadalom nem elsősorban vagyonban gondolkodik, hanem –

hivatásával együtt – szellemi műveltséget, innovatív képességekben és felismert készségekben való gondolkodást jelent, továbbá szoros kapcsolatot a modern technikával, annak létrehozásában, kezelésében és etikai megközelítésében való jártasságot is.

Romló közbiztonságunk is elsősorban a nőket és gyermekeket érinti. Már hazánkban is vannak szerveződések és alapítványok (NANE, ESZTER).

A nők 4. világkonferenciája egyébként Pekingben volt (1995. szeptember), amelyre magyar delegáció is utazott. Törvényeink alapján – a világ más országaihoz képest, egy-két kivételtől eltekintve – hazánkban formailag jól áll a női egyenjogúság kérdése.

Jelentős hazai esemény lesz a mérnök- és természettudós nők 10. nemzetközi konferenciája, amelynek megrendezése Budapesten 1996. május 13–17 között kerül sor.

A régi-régi aggodalmakat az élet tehát sorra megcáfolta: általában a gyógyszerészi hivatás pontossága és precizitása kifizetően alkalmas női karrier elérésére, ill. jól illeszkedik a házassághoz, az anyasághoz és a családhoz, továbbá tiszta és kényelmes környezetben lehet – fizikai értelemben! – viszonylag könnyű munkát végezni. A szellem-centrikus polgárság részeként lehetőségük van értelmes szakmai önmegvalósításra, így igazolva, hogy a nők nagyszerűen megállják a helyüket e pályán, amely nélkülük ma már elképzelhetetlen: a gyógyszerésznők – hivatásunk hajtóereje.

### IRODALOM

1. *Hussar, S.*: Kappa Epsilon Breakfast Honoring Women Pharmacists. The Bond of Kappa Epsilon 51, 25 (1971. ősz).
2. *Coghill, M. M.*: 50 years, Kappa Epsilon Pan American Congress, Booklet, 1957 p. 22–3.
3. International Leadership Symposium: The Role of Women in Pharmacy. Proceedings, London, 21–27 June, 1987.
4. *Francke, G. N.*: Women in pharmacy – around the world. Int. Pharm. J. 6 (2), 50 (1992).
5. *Surugue, J.*: The Changing Pharmaceutical Work Force: Planning and Consequences. FIP Congress '91, Washington, 4S-WP-001 Abstract.
6. *Koda-Kimble, M. A.*: Leadership potential. FIP Congress '91, Washington, 4S-WP-002 Abstract.
7. *Rollings, M. R.*: Women – force in pharmacy. Int. Pharm. J. 5 (6), 258–261 (1991).
8. *Kempler, K.*: Nők az egyetemen. Népszabadság, 1985. március 2.
9. *Grabaris, I.*: Gyógyszerészet 39, 246 (1995).
10. Int. Pharm. Abstracts 22–31, (1985–1994).
11. *Halpern, D.*: Sex Differences in Cognitive Abilities. Readers' Digest Válogatás, 1994. június.
12. *Szöke, D.*: Magyar Nemzet, 1995. május 17.

M. K a t a : *Treasures of our century*

"Women-pharmacists – a force of our profession"

The education of women started at the Hungarian universities and colleges hundred years ago. This period witnessed a lot of essential changes as well as transformed the way of looking. Around 2000 women will be in majority among pharmacists in most countries of the world. In 1991 this was commented as follows: today women are the force in pharmacy. On the occasion of the centenary this paper should be honour to women-pharmacists.